

THE ARBAIN TRADITION IN THE WORK OF SIROJIDDIN SAYYID

**Qudratova Muborak Shuxratovna,
teacher of the faculty of filology,
Bukhara state university**

Annotation. In this article, we analyze the collection of "Goodness does not become obsolete" ("Forty Hadiths"), which is part of Sirojiddin Sayyid's book "The Way of the Word", which revives the ancient poetic traditions in our modern national literature. We intended to interpret. In this collection, the poet reflects the poetic expression of forty hadiths in extremely attractive verses. In addition, this collection provided the religious and philosophical continuity of the poetic meaning, the active attitude to reality in the previous poems "Coast of the Soul".

Key words. Hadith scholars, Hadith, wise sayings, ethics, scientific and religious sciences, personal maturity, hadith scholars, education.

Shuni ta`kidlash joizki, muqaddas Qur`oni Karim va muborak hadislarga tayangan holda diniy-ahloqiy g`oyalarni talqin etib, yangi ijodiy tafakkur yaratishga harakat qilish bugungi she`riyatimizning xarakterli xususiyatlaridan biridir. Bunday she`riy hadislar mustaqillik mafkurasini mustahkamlash va xalqimiz ruhiyatini poklashga xizmat qilmoqda. Ushbu uslubda asar yaratish islom olamida yaxshi bir an`anaga aylangan ya`ni Sharq adabiyotida "arba`in" an`anasi mavjud bo`lib, eng sahih hadislardan 40 tasini saralab olib, uning mazmunini bir ruboiyda talqin qilingan. Bunday an`anani utoz Abdurahmon Jomiy o`zining "Chihil hadis"i bilan boshlab bergan. Alisher Navoiy esa "forsiyalar idrok aylagan" qirq hadis mohiyatidan turkiyzabonlarni ham bahramand qilish niyatida ushbu asarni turkiy tilga tarjima qilgan. Bunday uslubda asarlar yaratishga Payg`ambarimiz sollallohu alayhi va sallamning: "Kimki ummatimga dini bilan aloqador bo`lgan qirqta hadis yodlatsa, Alloh taolo uni qiyomat kuni faqihlar va olimlar guruhiga kiritadi"¹ degan hadislar

¹Imom Muhiddin Zakariy ibn Sharaf Navaviy. Qirq hadis. "Sharq" nashriyoti. T.2018, 4-bet

asos boʻlgan. Mazkur hadisi sharifda aytilgan vaʼdadan umid qilib, koʻpchilik musulmon shoirlarimiz “Arbain”lar yozishgan.

Sirojiddin Sayyid ushbu anʼanani davom ettirish niyatida xayrli ishga qoʻl uradi. Tasavvuf falsafasini hamma ham yaxshi tushunvermaydi, uni asosan maʼlum mutaxassislargina anglay oladilar. Shu sababdan shoir oddiy xalq tushunishi uchun sof shaʼriy koʻrsatmalar aks etgan hadislarini nazmiy talqinlarda beradi.

Shoir toʻplamni oʻziga xos munajat bilan boshlab, ushbu xayrli ishi uchun Allohdan madad soʻraydi:

Dunyoda eng oliy Soʻz oʻzingdirsan,
Oʻzing bir gap solding balki dilimga.
Xudoyim, qirq eshik ochilmoqdadir,
Xudoyim, yorugʻ qil soʻzni tilimga.

Ushbu toʻplamni oʻrganar ekanmiz, unda asosan Islom ahloqiga oid hadislar jamlanganini koʻramiz. Ularning koʻpchiligi sahih va mashhur hadislar, ularning tarkibida toʻqima hadislar uchramaydi.

Shoir birinchi navbatda “Zamondan koyinmanglar, zero zamonning egasi Ollohdir”² hadisini keltiradi. Ushbu hadiskoʻpchilik muhadislarimizning kitoblarida keltirilgan. Jumladan, Abu Zar-Jundub ibn Juqoda (r.a) va Abu Abdurahmon Muoz ibn Jabal (r.a)dan: Rasululloh s.a.v. dedilar: Qayerda, qaysi zamonda, qay holatda boʻlsang ham Allohdan taqvo qil!, boshqa bir hadisda “Zamondan nolimang, zamonning egasi Ollohdir”³ deyiladi.

Sirojiddin Sayyid ushbu muborak hadisni xudo bergan isteʼdodi orqali jamiyat ahliga, yoshlar ongiga sheʼriy satrlari bilan chuqurroq yetkazib berishga harakat qiladi:

Olloh sizga bergan oy va yil uchun
Arzir har lahzaning naqshi boʻlsangiz.
Azaldan yomonga yomondir zamon,
Zamon yaxshi erur – yaxshi boʻlsangiz.
Har kimga dildagi niyati yoʻldosh,
Ezgu maqsadlari bir umr yordir.

**Zamondan hech qachon koyinmangizkim,
Zamonning egasi Parvardigordir.**⁴

Insoniylik haqidagi qutlugʻ tushunchalar va umr mohiyatini aks ettirib turgan

²Sirojiddin Sayyid. Asarlar. II jild. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 86-bet

³Arbain hadis. Imom an-navaviy. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 56-bet

⁴Sirojiddin Sayyid. Asarlar. II jild. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 87-bet

bu satrlar o`quvchini o`ziga sehrlab, tortib turadi. Chunki uning satrlarida ona xalqiga bo`lgan cheksiz muhabbati bor. She`r sakkiz misradan iborat bo`lib, olti misrada shoir o`zining hayotiy haqiqatlari bilan xalqiga murojaat qilib, so`nggi ikki misrada o`z fikrini hadis orqali asoslaydi. She`rdagi hech qaysi so`z shunchaki aytilmagan. Jumladan “Har kimga dildagi niyati yo`ldosh, Ezgu maqsadlari bir umr yordir” satrlari ham hadisi sharifga borib taqaladi. Umar roziyallohu anhudan rivoyat qilinadi: “Nabiy sollallohu alayhi vasallam dedilar: “Albatta amallar niyatlarga bog`liqdir. Albatta, har bir kishining niyat qilgan narsasi bo`ladi.”⁵ A-b tarzida qofiyalanib, o`ziga xos ohangni yuzaga keltirgan, shakl ixchamligi va g`oyaning ko`lamdorligi o`quvchini maftun etmay qo`ymaydi.

Shoir keyingi she`rini ilm ahliga bag`ishlab, “Mo`tabar zotlar” deb nomlaydi va quyidagi hadisni albatta she`riy shaklda maromiga yetkazib sharhlaydi: “Foydali ilmlarni o`rgatuvchi odamning gunohi kechirilishini so`rab, har bir narsa, hatto dengizdagi baliqlar ham istig`for aytadilar”⁶

Ilmu ma`rifatli elning iqboli
Hargiz zalolatga giriftor o`lmas.
Ezgu ilmlarni o`rgatgan zotlar
Ikki dunyoda ham aslo xor bo`lmas.
Yaratgan olamning gardishlarini
Goh qiyosh, goh yulduz, oyda keltirgay.
Shunday insonlarning kamtarin ilmi
Vatanga qanchalar foyda keltirgay.
Farzandlar shul sabab topgaylar kamol,
Yurt shunday zotlarga iftixor aytar.

**Gunohlarin so`rab dengizlardagi
Baliqlar ham hatto istig`for aytar.**

Imom Suyutiy rivoyat qiladilar: Payg`ambar s.a.v. marhamat qiladilar: “Olimga yerdagi va osmondagi barcha narsalar istig`for aytadi”⁷ Yerdagi jonzotlar va osmonlardagi maloikalar istig`for aytib turuvchi kishilar maqomidan ziyoda maqom bormi?! Shoirning yana bir she`ri “Ilm” deb nomlanib, “Tangridan foydali ilmni so`ranglar, foydasiz ilmdan esa chetlashinglar” hadisi to`rt misrada sharhlangan. Ilmi

⁵Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Islomning madori bo`lgan hadislar. “HILOL-NASHR” T. 2019, 27-bet

⁶Sirojiddin Sayyid. Asarlar. II jild. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 87-bet

⁷Qirq hadis. Orifulloh domla Muhammadiy Solihiy o`g`li. G`afur G`ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. T.2018, 13-bet.

o`rganuvchilar ham, o`rgatuvchilar ham hadislarda mo`tabar kishilar qatorida ulug`lanadi. Sirojiddin Sayyid hadislarining ma`no qamroviga asoslanib, ularni turli xil misralarda she`riy sharhlaydi. Ilm o`rgatuvchilar haqidagi hadisni o`n ikki, foydali ilm haqidagi hadisni esa to`rt misrada xilma-xil tashbehlar orqali g`oya ta`sirchanligini ta`minlay oladi. Ikkala she`rda ham ilmning dunyodagi samarasi va oxiratdagi mevasi undan-da xayrli va abadiy ekanligi bayon qilinadi.

Shoirning “Qirq hadis” turkumidagi she`rlari uchun asos bo`lgan har bir hadisni aniq va ishonchli manbalardan topishimiz mumkinligi, she`rlarining ilmiy va ma`rifiy qimmatini yanada oshiradi. Ijodkor qirq hadisga asoslangan she`rlarida jamiyatning har jabhasiga murojaat qiladi. Ularning har birida hayotiy haqiqat va xulosalarini satrlarga ko`chiradi va so`nggida o`z fikrlarini hadis orqali asoslaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sirojiddin Sayyid. Asarlar. II jild. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 87-bet
2. Qirq hadis. Orifulloh domla Muhammadiy Solihiy o`g`li. G`afur G`ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. T.2018, 13-bet.
3. Arbain hadis. Imom an-navaviy. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 56-bet
4. Imom Muhiddin Zakariy ibn Sharaf Navaviy. Qirq hadis. “Sharq” nashriyoti. T.2018, 4-bet
5. Amonova Z. K. et al. MANSUR HALLAJ AND HIS IDEAS IN AHMAD YASSAVI’S WORKS //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 4. – C. 964-967.
6. Amonova Z. CONFLICT INTERPRETATION IN CLASSICAL LITERATURE //Конференции. – 2020.
7. Rajabova M. B. EXPRESSION OF IMAGES RELATED TO NATIONAL TRADITIONS IN A. NAVOI’S WORK //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – T. 4. – №. 5. – C. 141-146.
8. Rajabova M. B. EXPRESSION OF IMAGES RELATED TO NATIONAL TRADITIONS IN A. NAVOI’S WORK //Scientific reports of Bukhara State University. – 2020. – T. 4. – №. 5. – C. 141-146.
9. Baqoevna R. M. Interpretation Of Navruz In Navoi's Work //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – T. 25. – №. 1. – C. 16-23.
10. EŞONKULOV H. ALİ ŞİİR NEVAÎ GAZALLERİNDEKİ SIR TUTMAKLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİN İRFANİ ANLAMLARI HUSUSUNDA //Electronic Turkish Studies. – 2018. – T. 13. – №. 28.

11. EŞONKULOV H. ALI ŞİİR NEVAÎ'NİN MAHBUBU'L-KULUB ESERİ VE ŞAIRİN AŞIKÂNE GAZELLERİNDE ÂŞK KONUSU //Electronic Turkish Studies. – 2018. – T. 13. – №. 20.
12. Уракова Н. Стиль писателя в современных узбекских поэмах //International scientific review. – 2019. – №. 1 (41).
13. Davronova S. EASTERN AND WESTERN LITERARY TRADITION IN THE MODERN UZBEK NOVELS //World science. – 2016. – T. 4. – №. 5 (9).
14. Nurullaeva S. M., Uraeva D. S. Metaphorization of the “dragon” image in Uzbek classic poetry //World Science: Problems and Innovations. – 2020. – С. 119-121.
15. Darmon U., Rano R., Dilshod R. The Stylization of Prose Tales in Uzbek Children's Literature //Religación. – T. 4. – С. 170-174.
16. Kadirova N. S. CRITICAL STYLE AND GENRE DIVERSITY //Theoretical & Applied Science. – 2020. – №. 4. – S. 428-433.
17. Saidburhonovna K. N. Literary And Educational Conversation, Dedicated Babur //JournalNX. – S. 102-105.
18. Qodirova N. S. Problems Of Style And Creative Individuality In Literature //International Journal of Progressive Sciences and Technologies. – 2021. – T. 25. – №. 2. – С. 254-260.
19. Муродов Г. Н., Шамсиддинова С. Б. ЭНКИДУ И КОРАДЖОН-СИМВОЛ ДРУЖБЫ //European Scientific Conference. – 2020. – С. 189-191.
20. Муродов Г. Н. Литературно-художественная общность романов Абдулла Кадири //Вестник Южно-Уральского государственного гуманитарно-педагогического университета. – 2012. – №. 2.